



В.Ю. МОТОРНА

(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

(Науковий керівник доцент Р.В. Мавліханова)

УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ТЕСТ-ДРАЙВУ АВТОМОБІЛЯ

Ключові слова: договір, тест-драйв, автомобіль.

За договором тест-драйву автомобіля виконавець зобов'язується надати інформацію про автомобіль замовнику шляхом надання йому можливості у ньому проїхатися. Хоча з наукової, законодавчої точки зору такі правовідносини не досліджені, наразі такий договір дуже поширений у використанні автосалонами та фізичними особами, які продають автотранспорт і шляхом тест-драйву бажано надати інформацію про транспорт споживачам. Автор вивчав правовідносини тест-драйву автомобіля у попередніх статтях [4; 5], дійшовши необхідності дослідження його практичної частини — безпосереднього укладення договору тест-драйву автомобіля.

Укладенню будь-якого договору передують пропозиція його укласти — оферта. На законодавчому рівні вона передбачена ст. 641 Цивільного кодексу України (далі — ЦК) — оферта має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Відповідно до ст. 2.2. Принципів міжнародних комерційних договорів, офертою є пропозиція укласти договір, якщо вона достатньо чітка й свідчить про намір оферента вважати його зв'язаним у випадку акцепту [6]. Так виписано і у Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. [13, 156]

(п. 1 ст. 14) — пропозиція про укладення договору, яка адресована одній чи кільком конкретним особам, вважається офертою, якщо вона викладена зрозуміло й свідчить про бажання особи бути зобов'язаним у разі згоди на укладення договору. Оферта направлена на виникнення цивільно-правових відносин, а тому є одностороннім правочином і повинна містити істотні умови договору.

Оферта може бути в усній чи письмовій формі, розповсюджена при зустрічі особисто й конкретній особі чи через засоби масової інформації, по телефону, через електронну чи звичайну пошту необмеженої кількості осіб. Згідно із доктриною права, якщо оферта адресована необмеженій кількості осіб та розміщена у засобах масової інформації, вона є публічною офертою. Сьогодні використання Інтернет-мережі, газет, радіо та телебачення для пропозиції укласти договір чи реклами є дуже поширеним. З огляду на конкуренцію та широкий вибір різноманітних товарів, кожен власник намагається віднайти особливий спосіб для зацікавлення споживача своїм товаром. Така тенденція свідчить про зростання значимості оферти та її значення для розвитку договірних відносин між громадянами. М.І. Брагітський та В.В. Вітрианський у своїй роботі також відзначили таку тенденцію [1, 158].

Товаровласник сам вирішує, яким чином і де розміщувати оферту, яка інформація у ній міститиметься. Якщо він бажає розмістити оферту, а не подати рекламу, особа повинна дотримуватися вимог ст. 641 ЦК.

У свою чергу, реклама є лише запрошенням укласти договір — у цьому випадку товаровласник не зобов'язується укласти договір тест-драйву з кожним, хто до нього звернеться, оскільки він не виражав такого наміру.

Статтею 18 Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. передбачено, що акцептом є заява чи інша поведінка адресата оферти, що висловлює згоду з офертою [7]. Відповідно до ст. 642 ЦК, акцептом є повна та безумовна згода укласти договір.

Оферта може надходити не лише від особи, яка бажає повідомити інформацію про автомобіль, а й від особи, яка цікавиться такою інформацією. Якщо вона сама звертається до потенційних виконавців з питанням про можливість тест-драйву того чи іншого автомобіля, у такому разі ця особа виступатиме оферентом, а виконавець, товаровласник — акцептантом.

Актуальним буде направлення оферти або розгляд акцепту товаровласнику автомобілів за допомогою технічних засобів зв'язку, адже такі способи укладення договору зустрічаються все частіше.

Відповідно до абз. 2 п. 1 ст. 207 ЦК правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного (Інтернет тощо) або іншого технічного засобу зв'язку. Головне — щоб існувала можливість механічного (письмового) відтворення (наприклад, роздрукування сторінки з Інтернет-сайту, з якої видно, що саме цей конкретний користувач поставив відмітку про згоду укласти договір на таких-то умовах). І. Спасибо-Фатеева договори, які укладені за допомогою електронного способу зв'язку, відносить до видів письмових договорів [10, 32].

З вказаного вбачається можливість акцептувати чи надсилати оферту тест-

драйву автомобіля за допомогою електронних засобів зв'язку. Такі положення законодавства та доктрини йдуть пліч-о-пліч з практикою, оскільки зараз поширеним є замовлення тест-драйву заявкою на це в електронній формі, або повідомлення споживачем про акцепт оферти по електронній пошті та узгодження деталей договору листами на електронну пошту, за допомогою електронних програм Skype чи ICQ. Після досягнення домовленості щодо істотних умов споживачу в обумовлений час в обумовленому місці надають послугу тест-драйв обраного ним автомобіля.

Відповідно до ст. 641 ЦК дія пропозиції укласти договір припиняється у таких випадках:

- 1) якщо у вказаний в пропозиції термін (якщо він не вказаний — протягом звичайно необхідного часу) оферент не отримує на неї згоди;
- 2) у разі отримання оферентом відмови від укладення договору;
- 3) якщо оферент отримує згоду укласти договір та на інших умовах (у такому разі оферентом буде інша особа);
- 4) якщо відповідь про згоду укласти договір відправлена після закінчення терміну, вказаного в пропозиції [12, 376].

Вказані підстави можуть застосовуватися і в договорі тест-драйву автомобіля.

Положення ст. 2.7. Принципів УНІ-ДРУА містять таку ж норму: оферта повинна бути акцептована протягом розумного строку з урахуванням конкретних обставин, враховуючи швидкість зв'язку, який використовує оферент, а усна оферта повинна бути акцептована негайно. Як бачимо, вказане положення національного законодавства ідентичні даним Принципам.

Згідно зі ст. 2.2. Принципів міжнародних комерційних договорів, оферта вступає в силу після її отримання адресатом оферти. У статті 650 ЦК закріплено таку саму умову одержання оферентом акцепту. Таке правило є доречним, оскільки оферент приступає до виконання договору виключно після того, як дізнається про прийняття акцептантом його пропозиції та

укладення договору, до моменту отримання акцепту договір виконувати неможливо.

Відповідно до ст. 530 ЦК якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминуче має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події. Зважаючи на те, що строк тест-драйву починається з моменту надання можливості замовнику їхати у ньому, договір тест-драйву повинен містити вказівку на таку подію — надання автомобіля замовнику.

Пропозиція укласти договір тест-драйву діє до моменту, про який вказав власник товару чи його представник. Якщо ним є фізична особа, яка бажає продати свій єдиний автомобіль, то з моменту його продажу потреба у тест-драйві автоматично відпадає. Якщо ж виконавцем є представник автовиробника, який бажає максимально розрекламувати автомобіль та залучити якнайбільше споживачів до тест-драйву, то оферта припинить діяти з моменту чи події, з якого вирішить товаровласник.

Отже, краще одразу зазначати в оферті, оскільки в діючому законодавстві не передбачено конкретного проміжку часу, вказано лише на «нормальний необхідний на це час». Така вказівка дозволяє учасникам правовідносин самим вирішувати щодо строку для відповіді, орієнтуючись на їх суб'єктивні обставини. З огляду на складність й різноманітність теперішніх відносин тест-драйву встановлювати його конкретний строк у законодавстві для відповіді вбачається недоречним, оскільки це не враховуватиме специфіку кожної ситуації й обмежуватиме учасників ринку.

У свою чергу, зручно для учасників ринку й доречно зазначати в оферті умови, за яких договір не може бути укладений, наприклад: оферта дійсна за наявності автомобілів конкретної моделі чи можливості такої-то юридичної особи надати авто на тест-драйв, транспорт на тест-драйв надається у порядку черговості та ін.

Спосіб вираження волі сторін — форма договору [9, 80] — може бути усною чи письмовою, як про це вказано у ст. 205, 639 ЦК.

Відповідно до положень ст. 206, 208 ЦК правочин між юридичною та фізичною особою має бути вчинено в письмовій формі за виключенням, коли момент вчинення правочину співпадає з виконанням. За усним договором тест-драйву вчиненням правочину є надання можливості замовнику проїхати у замовленому ним автомобілі. Цей процес співпадає з виконанням договору, в цей час відбувається реалізація мети договору, оскільки саме під час поїздки в автомобілі, замовник отримує інформацію про транспорт.

Доктринально обґрунтовуючи вказану тезу, наведемо твердження А.В. Луць, за яким усна форма укладення договору можлива, якщо закон передбачає письмову форму та водночас її недотримання не матиме наслідком недійсність цього договору [3, 48]. За О.О. Пушкіним сторони зовнішньо виявляють свою волю за допомогою форми правочину [8, 210]. Повністю погоджуємося з вченим, оскільки сторони внутрішню волю дійсно втілюють й показують через зовнішнє волевиявлення, дії, які втілюються в договір.

З поданого аналізу та норм законодавства доходимо висновку про те, що досліджуваний правочин не обов'язково повинен укладатися у письмовій формі. Та беручи до уваги використання у договорі тест-драйву автомобіля джерела підвищеної небезпеки — легкового автомобіля чи іншого транспорту, обов'язковість дотримання Правил дорожнього руху та високу можливість завдання шкоди особам та майну, вважаємо за можливе укладати такий договір у письмовій формі наступним чином.

Згідно з положеннями ст. 207 ЦК, правочин вважається укладеним у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному чи кількох документах, листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, а також якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного чи іншого тех-

нічного засобу зв'язку. Він також повинен бути підписаний сторонами.

З цієї статті випливає можливість укладення договору як полісу. Товаровласник перед тест-драйвом автомобіля виписує його умови в окремому документі — наприклад, у Правилах тест-драйву в організації. У Правилах вказано предмет договору, права та обов'язки замовника(-ів) й виконавця, умови тест-драйву, строк та місце виконання договору, інші умови. Замовник тест-драйву під підпис ознайомлюється з даними Правилами й на відривному аркуші-додатку № 1 у двох екземплярах до Правил пише: «з Правилами тест-драйву автомобіля ознайомлений, їх зміст мені роз'яснений та зрозумілий, повністю згоден та зобов'язує виконувати». На підтвердження укладеного договору виконавець надає 1 примірник відривного додатку № 1 — поліс — замовнику, де вказується №, дата підписання Правил замовником, назва й адреса організації, яка надає послуги тест-драйву. Завдяки такому формулюванню споживач підтвердить своє ознайомлення з умовами договору та візьме на себе обов'язки, передбачені договором. Звичайно, чи виконуватиме він їх, залежить від конкретного споживача.

Відривний поліс буде підтвердженням того, що сторони дійшли згоди щодо істотних й інших умов договору та взяли на себе обов'язки його виконувати. П. 7 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» підтверджує це положенням, згідно з яким підтвердження вчинення правочину оформляється квитанцією, товарним чи касовим чеком, квитком, талоном або іншими документами.

Термін «поліс» вважається доречним, проводячи аналогію оформлення правовідносин страхування. Відповідно до Правил добровільного страхування транспортних засобів (КАСКО), затверджених Укрстрахнаглядом від 25 березня 1997 р. № 19-1, страховий поліс — це форма договору страхування, що видається Страховиком Страхувальнику і містить умови укладеного договору страхування. Під час

оформлення договірних відносин щодо тест-драйву можливо так само видавати відривну частину договору тест-драйву, яка буде підтвердженням укладення такого договору. Такий письмовий договір буде доказом того, що сторони уклали договір тест-драйву автомобіля. На таку властивість письмового договору вказує Є.О. Харитонов [11, 152].

З огляду на те, що досліджуваний договір найчастіше є договором приєднання, вказаний спосіб укладення суттєво економить дорожочинний час обох сторін, кошти на папір та друк договорів замовника, уникне збільшення забруднення навколишнього середовища замовником, оскільки через 15-20 хвилин після виконання тест-драйву такий договір замовнику вже не буде потрібен й він його викине.

Якщо ж послуги тест-драйву надаються на особливих умовах — сторони ретельно їх обговорюють та виписують необхідні їм умови. У такому разі замовник та виконавець підписують договір у необхідній кількості примірників для кожної зі сторін.

Положенням ст. 209 ЦК встановлено правило, згідно з яким нотаріальне посвідчення письмового правочину необхідне лише у випадках, якщо це прямо передбачено законом або домовленістю сторін. Для договору тест-драйву автомобіля законодавство такого обов'язку не передбачає. Але якщо хоча б одна зі сторін виявила бажання нотаріально засвідчити договір тест-драйву автомобіля, необхідно йти до нотаріуса і засвідчити, лише після цього договір буде чинним. Це може бути у випадках, коли автомобіль на тест-драйв надається на декілька днів чи дорого коштує. Якщо ж власником виступає фізична особа, яка бажає продати свій автомобіль (чи навіть декілька), то письмова форма договору не обов'язкова, оскільки: 1) цього не вимагає діюче законодавство України; 2) на укладення договору сторони витратять стільки ж часу, скільки й на виконання договору, що є нерационально.

З цього доходимо висновку про необхідність укладення договору тест-драйву

автомобіля у письмовій формі тоді, якщо одна зі сторін є юридичною особою чи фізичною особою-підприємцем.

Укладення договору тест-драйву, у порівнянні з іншими договорами, зазвичай відбувається доволі просто, оскільки діючим законодавством не передбачено обов'язкової письмової форми чи нотаріального посвідчення досліджуваного договору, йому не передують довгі та складні переговори й узгодження численних складних важливих деталей. Думається, у тому числі з-за того, що договір діє у середньому хвилин 20 та основним обов'язком сторін є утримання від порушень Правил дорожнього руху.

Договір тест-драйву автомобіля буде вважатися укладеним, якщо виконавцем переданий, а замовником транспорт прийнятий для тест-драйву. Таким чином обидві сторони виявили згоду на прийняття на себе обов'язків по договору й почали виконувати договір.

У свою чергу, «під виконанням зобов'язання розуміють вчинення кредитором і боржником дій зі здійснення права та виконання обов'язків, що впливають із зобов'язання» [10, 32]. Сторони повинні виконати свої обов'язки незалежно від того, є вони істотними умовами договору чи ні. У німецькій доктрині зміст зобов'язання розуміється через дії боржника, які є змістом зобов'язання [2, 336]. Солідаризуємося з поданою точкою зору,

вона видається майже ідентичною тій, яка міститься у національному законодавстві.

Принагідно зазначимо, що детально з умовами договору тест-драйву автомобіля можливо ознайомитися перед акцептом оферти. В умовах договору тест-драйву автомобіля можуть бути обмеження швидкості, заборона їздити далі, ніж на певну відстань від автосалону й порушувати Правила дорожнього руху, вартість тест-драйву, місце проведення тест-драйву, присутність у салоні представника продавця чи його самого, обов'язок безумовно виконувати вказівки представника продавця, відповідальність сторін. Оферент договору тест-драйву автомобіля має право передбачити умови, які вважає необхідними. Наприклад, обов'язок повернення автомобіля у разі дострокового виконання договору чи такого бажання замовника, форс-мажорних обставин, непередбаченої втрати можливості виконавцем супроводжувати тест-драйв (наприклад, смерті).

У договорі тест-драйву автомобіля місцем виконання може бути домовлені в договорі вулиці (проспект, провулок), де виконавець дозволяє провести (чи проводить) тест-драйв автомобіля; місцем може бути спеціальна траса, призначена саме для тест-драйву автомобілів. Якщо ж сторони не обумовили в договорі маршрут, можуть виникнути суперечки, де саме проводити тест-драйв, тому краще такі деталі вказувати у договорі.

Список літератури:

1. *Брагинский М.И.* Договорное право. Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. — М.: Статут, 1997. — 682 с.
2. *Жалинский А.* Введение в немецкое право / А. Жалинский, А. Рёрихт. — М.: Спарк, 2001. — 767 с.
3. *Луць А.В.* Свобода вибору сторонами форми цивільно-правового договору / А.В. Луць // Наук. вісник Чернівецького ун-ту. — 2000. — Вип. 82. Правознавство.
4. *Моторна В.Ю.* Становлення інституту випробування автомобіля у цивільному праві / В.Ю. Моторна // Вісник Академії Адвокатури — 2009. — № 3(16).
5. *Моторна В.Ю.* Тенденції вдосконалення договірного права / В.Ю. Моторна // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні. — К., 2010.
6. Режим доступу за адресою: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_920
7. Режим доступу за адресою: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_003

8. Советское гражданское право / [под ред. В.Ф. Маслова, А.А. Пушкина]. — Ч. 1 — К.: Вища школа, 1983. — 462 с.
9. Советское гражданское право: учебник / [под ред. проф. О.Н. Садикова]. — М.: Юрид. лит., 1983. — 464 с.
10. *Спасибо-Фатеева І.* Актуальні питання форми правочинів (теоретико-практичний аспект) / І. Спасибо-Фатеева // Підприємництво, господарство і право. — 2002. — № 8.
11. *Харитонов Е.О.* Гражданское право. Частное право. Цивилистика. Физические лица. Юридические лица. Вещное право. Обязательства. Виды договоров. Авторское право. Представительство: учебное пособие / Е.О. Харитонов, Н.А. Саниахметова. — К.: А.С.К., 2001. — 832 с.
12. Цивільний кодекс: науково-практичний коментар / [за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонів, Н.Ю. Голубевої]. — К.: Правова Єдність, 2008. — 740 с.
13. *Schlechtriem P.* Commentary on the UN convention on the International Sale of Goods (CIGS), translated by Geoffrey Thomas. — New York: Oxford University Press, 1998.

РЕЗЮМЕ

В статье подробно описаны этапы заключения договора тест-драйва, указано на различие оферты от рекламы тест-драйва. Уделено внимание форме договора и условиям, на которых может происходить тест-драйв.

SUMMARY

The article describes in detail the stages of contract test drive, point out the difference between the offer from advertising test drive. The author studied the form of contract and conditions of the contract test drive

*Рекомендовано кафедрою цивільного,
господарського права та процесу*

Подано 15.01.2011.